

העיתונות היהודית בארגנטינה לאחר החלטת החלוקה באו"ם

דימויים ועמדות כלפי הציונות ומדינת ישראל, 1947–1956

יוסי ח. גולדשטיין

הקדמה

הפולמוס הרעיוני על משמעות הציונות לאחר קום מדינת ישראל הכה גלים בזירות שונות של המחשבה הציבורית היהודית,¹ קרי בקרב אינטלקטואלים, עיתונאים וסופרים שהביעו דעה בפומבי ופרסמו דעות, מאמרים או ספרים בשאלה זו בשנות החמישים של המאה העשרים. החיפוש אחר הגדרות ומשמעויות חדשות לאידאולוגיה הציונית השתקף לא רק בבמות ציבוריות מוכרות כגון הוועד הפועל הציוני, דיוני הקונגרסים הציוניים ובכינוס האידאולוגי המיוחד של התנועה הציונית בשנת 1957 בירושלים שבו הגיע לשיאו העימות הרעיוני בין דוד בן גוריון לבין נחום גולדמן. העימות נסב לא רק על הגדרת מושגים כגון "גולה" ו"תפוצה", אלא גם על סוגיית העלייה ועל עתידו של הקיום היהודי מחוץ לגבולותיה של מדינת ישראל. במידה רבה היה זה המשכו של הפולמוס הישן בין הרצל לאחד העם, אולם היה ברור לכול שלאחר הקמתה של מדינת ישראל מערכת היחסים עם התפוצות היהודיות חייבת לעבור טלטלה ובדיקה מחודשת, במיוחד בכל הנוגע לחיים הקהילתיים במדינות דמוקרטיות מערביות.

היו שתי תפיסות בתוך הממסד הציוני. האחת העמידה את מדינת ישראל במרכז והטיפה להגשמה ולקיבוץ גלויות (בן-גוריון). השנייה, שהייתה מקובלת יותר בתפוצות, הטיפה לחיזוק הזהות והחינוך היהודיים כתנאי להבטחת הזיקה של יהדות העולם למדינת ישראל. ההנחה שעליה התבססה תפיסה זו הייתה שההתבוללות היא הסכנה החמורה ביותר לעתידו של העם היהודי (נחום גולדמן).² שתי התפיסות נחלקו בשלושה מרכיבים מרכזיים באידאולוגיה הציונית: א. משמעות המרכזיות של מדינת ישראל בחיים הקהילתיים בעיני התפוצות המערביות. המונחים "מרכז ישראלי" מול "פריפריה יהודית" (גולה או תפוצות) היו נפוצים ומקובלים בשיח שהתנהל בין הממסד הציוני והישראלי מחד גיסא והממסד היהודי-ציוני בתפוצות מאידך גיסא.³ ב. תפקידן של העלייה וההגשמה החלוצית בציונות.

ג. עתיד הקיום היהודי במדינות המערב ואופי המאבק בהתבוללות. לפולמוס זה היו הדים משמעותיים ביהדות ארגנטינה. בשנות החמישים התגבש הקיבוץ היהודי בארגנטינה כקהילה מאורגנת בעלת מערכת חינוך המורכבת מזרמים רעיוניים שונים ואופיינה תסיסה תרבותית רבה. על פי המחקר של עוזיאל שמליץ וסרג'יו דלה פרגולה⁴ חיו בארגנטינה בשנת 1960 כ־310,000 יהודים. שנות נשיאותו של חואן פרון (1946-1955) היטיבו עם יהודי ארגנטינה מבחינה חברתית-כלכלית ובהתארגנות הקהילתית. נוסדו אז מוסדות קהילתיים רבים כגון הארגון הקהילתי המרכזי אמיא (1949),⁵ ועד החינוך המרכזי (1957), ועד הקהילות (1952),⁶ הפדרציה של הקהילות היהודיות ברפובליקה הארגנטינאית שנוסדה במגמה לקרב בין הקהילות השונות ברחבי המדינה הן מבחינה גאוגרפית והן מבחינת המוצא,⁷ ועוד.⁸

העיתונות היהודית פרחת עוד לפני מלחמת העולם השנייה, אך לאחר השואה היא הגיעה לשיאים תרבותיים בולטים, הן בגלל השפעתה על המחשבה הציבורית והן בגלל הרושם האדיר שהותיר המאבק על הקמת מדינה יהודית.⁹ היו בה שני ענפים בשתי שפות.

א. עיתונות יהודית בידיש. יהדות ארגנטינה מנתה ברובה (כ־85 אחוז) יהודים אשכנזים; אין זה מפליא שבעקבות גל ההגירה הגדול ממזרח אירופה הוקמו שני ימונים בשפת היידיש.

1. די אידישע צייטונג נוסד בשנת 1914, בעל גישה לאומית-ציונית ונפוץ יותר.

2. די פרעסע נוסד בינואר 1918. במקור היה מזוהה עם השמאל האנטי-ציוני, אך לאחר עליית הנאצים לשלטון בגרמניה נקט עמדות פרו-ציוניות, ובעקבות השואה ביטא עמדות ציוניות מובהקות הקרובות לתפיסות מפלגת פועלי ציון שמאל. פעל כקואופרטיב בבעלות עובדיו, ומטבע הדברים פנה לשכבות עממיות יותר.

ב. עיתונות יהודית בספרדית. כתבי העת הבולטים שנחקרו במסגרת מחקר זה הם:

2. הנאמנות/שייכות הכפולה וההזדהות הלאומית – האליטות הקהילתיות הדגישו את הרצון להשתלב בחברה הארגוניאית ואת שייכותן הלאומית לחברת הרוב. גישתו של הנשיא חוּאן ד. פרון עודדה את השתלבות היהודים שהוכרו כ"מושבה" של מהגרים עם מולדת-אם לגיטימית (מדינת ישראל).¹⁵ משנת 1948 הוא הקל על מהגרים יהודים עם אשרות מעבר ובמעמד בלתי חוקי, הסדיר את מעמדם האזרחי וגיינה בפומבי כל גילוי של אנטישמיות. חוקת 1949 הרחיבה את זכויות המיעוטים ואסרה על אפליה על רקע דתי או גזעי. בפברואר 1949 הכירה ארגוניא במדינת ישראל, בחודש מאי אותה שנה כוננה עמה יחסים דיפלומטיים והייתה המדינה הראשונה באמריקה הלטינית שחנכה נציגות דיפלומטית בתל-אביב.¹⁶

המשמעות המרכזיות של מדינת ישראל בחיים הקהילתיים של יהודי ארגוניא

המנהיגות היהודית בארגוניא חיפשה דרך להביע סולידריות והזדהות עם הרעיון להקים מדינה יהודית בארץ ישראל מבלי לעורר חשדות בנוגע לאזרחותם של היהודים של לנאמנותם למולדת החדשה. ביטויים כגון "ישראל משמשת מולדת ליהודים נרדפים מחוסרי מולדת" או מהווה "מקור להשראה רוחנית" החלו רווחים החל מנובמבר 1947 במחשבה הציבורית ובמיוחד בעיתונות היהודית.¹⁷ ערכי **די אידישע צייטונג** הטיפו להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל והבליטו את הקריאה שהופנתה לשלטונות ארגוניא להצביע בעד הקמת מדינה יהודית.¹⁸ ראיית המדינה כהגשמת חלום בן אלפיים שנה וחלומה הפוליטי של הרצל לצד ניצחון המוסר והצדק הייתה סימן היכר מובהק של תפיסה זו, ואמונה שהמדינה מהווה את התגלמותה של ההיסטוריה היהודית ושיאו של ההליך ממושך. האחדות היהודית חיבבה הזדהות עם המדינה הצעירה.¹⁹ הגיליון המיוחד מן ה-15 במאי 1948 תיאר את המדינה כמודרנית וציוויליזטורית, ללא כוונות אימפריאליסטיות, שהוקמה כפיצוי על הסבל ההיסטורי של העם היהודי המחייב את העולם הנוצרי לתמוך בה.²⁰

גם היומון האידי **די פרעסע** תיאר את המדינה היהודית כביטוי לחזון משיחי המהווה מעין "פנטזיה רחוקה", אך בלעדיה אין קיום ליהדות. העיתון הביע משאלה שמדינת היהודים תהפוך למופת עבור העולם כולו ותהיה מושתתת על יסודות החירות והצדק.²¹ מגמת העיתון הייתה לטשטש את ההבדלים בין ציונים ללא ציונים ולהציג את המדינה כהישג של העם כולו. דימוי בולט היה של המדינה כמרכז רוחני: "מן המזרח יוקרנו האור וחיים חדשים".²² ב-15 במאי נסחף העיתון אחר הרשמים העזים מאירועי יום הכרזת המדינה וקרא ליהודי ארגוניא להושיט סיוע כלכלי לרכישת אדמות ולייסוד יישובים חדשים במדינת ישראל. זאת בנימוק ששמחת השחרור מהווה פיצוי היסטורי על הסבל הממושך בתקופת הגלות.²³ אימון אוריינטציה לאומית הקרובה לתפיסת פועלי ציון שמאל לא סתר את הגישה המגינה על חיוק החיים היהודיים בגולה, כולל שיקום חיי הקהילה בפולין. ההנחה הייתה שגם אם יתקיים מרכז מלכתי יהודי בארץ ישראל יהיה צורך ב"פרפריה קונסטרוקטיבית" בגולה.²⁴

השבועון *Mundo Israelita* הזדהה עם המדינה היהודית ותיאר את הקמתה כ"מעשה צדק" – "היהודי הנווד" שב למולדתו. מקור הלגיטימיות של מדינת ישראל הוא הסבל במהלך אלפי שנות גלות

1. *Mundo Israelita* (עולם יהודי; להלן: *MI*). שבועון שנוסד ביוני 1923 בידי ד"ר לאון קיבריק (Kibrick), איש רוח בולט באותה תקופה.

2. *La Luz* (האור; להלן: *LL*). דו־ירחון ציוני שנוסד בינואר 1931 בידי העיתונאי הספרדי יליד תורכיה, דוד אלנקווה.

3. *Davar*. כתב עת תרבותי יוקרתי שהופיע מדי חודשיים כביטאון של אחד מן הארגונים החשובים בקרב יהודי ארגוניא: ההבראיקה (*Sociedad Hebraica Argentina*).¹⁰ **דבר** נוסד בשנת 1945, ככתב עת של העילית האינטלקטואלית היהודית וזוהה עם מיטב הסופרים היהודים, כגון אלברטו גרצ'ונוף (Gerchunoff), מייסד כתב העת, וברנרדו ורביצקי (Verbitsky).

4. *Comentario* (פרשנות; גם: הבעת דעה אישית). ביטאון ספרותי של הארגון היהודי-ארגוניא לתרבות ומידע, שלוחה של ה-*AJC* בארגוניא שהוקמה בשנת 1948. החל לצאת לאור בסוף שנת 1953 בהנהגת שני אנשי רוח יהודיים בולטים: לאון דוכובנה (Dujovne) ומקסימו יאגופסקי (Yagupsky).

5. *Principios* (עקרונות). נוסד בשנת 1931 בעיר פרנה (Paraná) שבמחוז אנטרה ריוס (Entre Ríos), מן המחוזות הבולטים בהתיישבות החקלאית של יהודי מזרח אירופה בסוף המאה התשע-עשרה ותחילת העשרים. היה זה כלי התקשורת הראשון לביטוי ההגות היהודית בערי השדה והפרובינציאליות השונות ברחבי ארגוניא בספרדית.

6. *Arajim* (ערכים) ובהמשך *Jerusalem*. כתבי עת של המועצה הציונית המרכזית בארגוניא (משנת 1956 ההסתדרות הציונית הארגוניאית, OSA).¹² **ערכים** החל להופיע בספטמבר 1950 תחת שרביטו של מנהיגת הפדרציה הציונית¹³ ונשיא המועצה הציונית, ד"ר מתאו גולדשטיין. לאחר הפסקת הוצאתו לאור הופיע בתחילת 1953 כתב עת חדש, **ירושלים**, בעריכתו של יצחק הרקבי, מנהיג ופעיל מרכזי במפלגת מפא"י בארגוניא, מראשי התנועה הציונית ומנהל בית הספר "חיים נחמן ביאליק" בשכונת ויז'ה קרספו (שכונה יהודית מובהקת בעיר בואנוס איירס באותן השנים).

האליטות בקהילה הגיבו בהתלהבות על הקמתה של מדינת ישראל.¹⁴ ההתלהבות נשענה על שני צירים רעיוניים מרכזיים.

1. תפיסת הפיצוי ההיסטורי – הקמתה של מדינת ישראל כפיצוי מוסרי ופוליטי על "אלפיים שנות סבל בגולה" ועל האנטישמיות אשר הגיעה לשיאה בתקופת השואה. בו בזמן השבת הריבונות היהודית בארץ האבות פיצתה על עיוותים בדפוסי החשיבה וההתנהגות של היהודים שנוצרו כתוצאה משהות ממושכת בגלות. על פי תפיסה זאת מדינת ישראל הציגה דימוי חדש של היהודי המקרין על דמותו של היהודי הגלותי ומאפשר לנרמל את מצבו, לשפר את דימויו העצמי ואת דימויו בעיני הלא-יהודים. במילים אחרות, פיצוי זה אפשר ליהודי התפוצות להתגבר על פחדים ישנים ועל חרדות שנבעו מהיותם מיעוט במצב על איום קיומי תמידי, וסיפק ביטחון בסיסי שלא היה לעם היהודי עד חודש מאי 1948. תפיסה זאת מילאה מקום מרכזי בשיח של המנהיגות היהודית הקהילתית, הן האשכנזית (ילידי אירופה המזרחית והמרכזית) והן הספרדית (ילידי תורכיה-האימפריה העות'מאנית באזור הבלקן והמזרח התיכון, דוברי הלדינו).

כתב עת תרבותי-ספרותי זה את ישראל על נס כמקור לגאווה יהודית וכבוד לאומי.³⁸

משנת 1950 הוציאה התנועה הציונית בארגנטינה לאור כתבי עת שדגלו במרכזיותה של ישראל בחיי הקהילה בכל המובנים והמישורים – קרי הרעיוני, התרבותי, החינוכי והאישי. אין תימה שהמפלגות הציוניות, באמצעות הביטאונים של ההסתדרות הציונית בארגנטינה, ערכים ומאוחר יותר ירושלים, הובילו את הקו הרעיוני של חידוד השוני בין מרכז (מדינת ישראל) לפריפריה (העם היהודי בתפוצות הגולה). מנהיגי התנועה הביטו דימויים אלה במאמריהם. מטאו גולדשטיין למשל (מנהיג הציונים הכלליים) הגדיר את יהדות אמריקה הלטינית כ"חומר גלם ביד היוצר", תוך רמיזה שקיימת תלות מבנית ונכונות לקבל את עליונות המרכז. יצחק הרקבי, מנהיג ומחנך במפלגת מפא"י בארגנטינה ולאחר עלייתו לישראל גם של מפא"י בישראל, הגדיר את ישראל כ"תבנית" החייבת לספק השראה לגולה. בעיני שני המנהיגים תפקידה של יהדות ארגנטינה הנו לשמש "מאגר אנושי" לרשות מדינת היהודים.³⁹

החל משנת 1953 היה יצחק הרקבי למנהיג התנועה הציונית ועורך כתב העת ירושלים. בגיליון הראשון הציע גרסה מתונה יותר של תפיסת המרכזיות, בהגדרו את ישראל כ"מרכז רוחני המבוסס על חזונו של אחד העם". כמחנך יהודי שהיה עד זמן מה לפני כן מנהל בית ספר ביאליק, השם דגש על לימודי השפה העברית תוך אימוץ תפיסת הציונות העובדת, הרקבי הבליט את חשיבות החינוך היהודי הנחשב כציר מרכזי במאבק בהתבוללות.⁴⁰ המטרה המוצהרת של כתב העת הייתה ליצור קרבה במישור הרוחני בין הקהילות היהודיות בתפוצות לבין מדינת ישראל, תוך אימוץ שיח חדש ופתיחות רעיונית.

עד כה סקרנו עיתונות יהודית ציונית בספרדית. כתב העת *Comentario* הביא את תפיסת הוועד היהודי האמריקני לארגנטינה, ועמה גישה פרו-ציונית מסוג אחר. במה תרבותית זו נוסדה בשנת 1953 ועורכה הראשון היה איש הרוח רב הפעלים מקסימו יאגופסקי. הוא הציג בגיליון הראשון של כתב העת תאוריה חדשה, שכונתה "ההרמוניה החדשה", על מערכת היחסים בין מדינת ישראל לבין התפוצות, ובה הטיף לחינויות שבחידוש המרכז הרוחני בישראל תוך הכרה בעליונותה. יאגופסקי העלה מחדש את טענתו של אחד העם על חשיבות התרומה של המרכז בישראל לאחדות העם ולקיומו. מסקנתו הייתה שישיראל והגולה צריכים להיות מרכיבים הרמוניים של שלם אחד עם תלות הדדית. במילים אחרות, למרות האוריינטציה התפוצתית של הארגון שפרש את חסותו על כתב העת, הוא הגן על גישה ציונית המכירה במרכזיות הרוחנית של מדינת ישראל אל מול העם היהודי כולו, מבלי לשלול את חשיבות הגולה ותוך הטפה להכרה בזכות קיומה האוטונומי.⁴¹

תפקידן של העלייה וההגשמה החלוצית בציונות

הד"ר לאון קיבריק, עורך השבועון *MI*, לא היסס להגן על ציונות המוקדשת ל"עשייה רוחנית ופילנתרופית".⁴² עם זאת בהודמנויות שונות הוא הגדיר את התנועה הציונית כ"יזומה של תחייה רוחנית ומוסרית", והציג את מדינת ישראל כמולדת העם היהודי ואת הציונות כשלב בתהליך "קיבוץ הגלויות" שמטרתו להשיג נורמליות לאומית. לפי תפיסתו בשלב הנוכחי הציונות חייבת להתמקד בעלייה, שכן

"והקדושים שנפלו בידי המפלצת הנאצית".²⁵ במאמרי המערכת תוארה ישראל כ"חזית" במלחמת הקיום של העם היהודי, בעוד "הגולה היא העורף החייב לתמוך במרכז החיים היהודיים".²⁶ על פי גישתו "היהודי החדש" נוטש את תפקידו כקורבן ומשקם את שורשיו תוך הגנה על המולדת ההיסטורית.²⁷ השבועון תיאר את מדינת ישראל כמרכז רוחני ומוסרי, כמקלט ליהודים נרדפים ולצעירים אידאליסטים: "בריאותה של ישראל היא הצלתם של היהודים [...] או ננצח יחד עם ישראל או ניכנע כולנו". הדאגה המתמדת לשלומה של המדינה החדשה נבעה מלקחי השואה. עקב כך משבר תעלת סואץ בשנת 1956 הביא להגדרת נשיא מצרים נאצר כ"היטלר של קהיר", והתעמולה המצרית נגד ישראל הוצגה כ"נאציזם ערבי".²⁸

כתב העת דבר סימל הזדהות של אנשי רוח עם הציונות בעקבות השואה. עורכו, הסופר ברנרדו ורביצקי, הביע במאמרי מערכת החל מחודש נובמבר 1947 את הערצתו לחלוצים הנלחמים על האדמה היהודית מול הערבים והאימפריה הבריטית.²⁹ לדידו שיבת היהודים לארץ האבות היא "אירוע נסי בעל השלכות אוניברסליות", לאור הישרדות העם היהודי בהיסטוריה. מגילת העצמאות הוצגה כמסמך "בעל תוכן משחרר" והתנ"ך – כמקור ההכרזה על זכויות האדם.³⁰ בדצמבר 1948 פרסמה מערכת כתב העת גיליון מיוחד, המשקף את עמדות האליטה האינטלקטואלית היהודית כלפי מדינת ישראל באותם ימים. ורביצקי תיאר באותו גיליון את המדינה היהודית כנס, כ"אירוע מהפכני טרנסצנדנטלי", כ"הגשמתו של חלום עתיק יומין".³¹ הסופרים הבולטים אלברטו גרצ'ונוף (Gerchunoff) וסזר טיימפו (Tiempo) תיארו את ישראל כ"גורם המשחרר כל יהודי מדימויים ומחזיר ליהדות את אופייה האוניברסלי, ומרומם את הגאווה הלאומית המסמלת את ניצחון הרוח". סופרים ידועים אלה הזדהו עם הדימוי של היהודי החדש – חקלאי ומגן על אדמתו – כנגד האנטי-יזמה של "היהודי הקורבן וחסר השורשים".³²

הירחון *La Luz* היה שותף לתפיסת מרכזיותה של ישראל בחיים היהודיים. הוא הגדיר את ישראל כ"חיל החלוצי" של השחרור הלאומי וכ"הגשמת חלום בן אלפיים שנה" באורח נס, במעין "אירוע משיחי".³³ העיתון ביטא עמדות ציוניות של המגזר הספרדי בקהילה והבליט את התפקיד המרכזי של השואה והפיצוי ההיסטורי שבהקמתה של מדינת ישראל למאבק באנטישמיות ולסיום המצב הקיומי של "חולשה וחוסר מגן".³⁴ המדינה עוררה את הגאווה היהודית ועל כן מגיעה לה "הבעה תודה נרגשת". על "יהודי הגלות להביע סולידריות פעילה עם ישראל ועקרונות הציונות".³⁵ העורך דוד אלנקווה הצהיר ש"בגלות אין אנו יהודים נורמליים", וביקש שישיראל "תמזג ככור היתוך אומה אחת אחידה", תוך שחרור העולים החדשים "מעיוותים פסיכולוגיים, גופניים ולעיתים מנטליים של הגלות". לדידו תהליך קיבוץ הגלויות הנו "כואב אך נשגב".³⁶

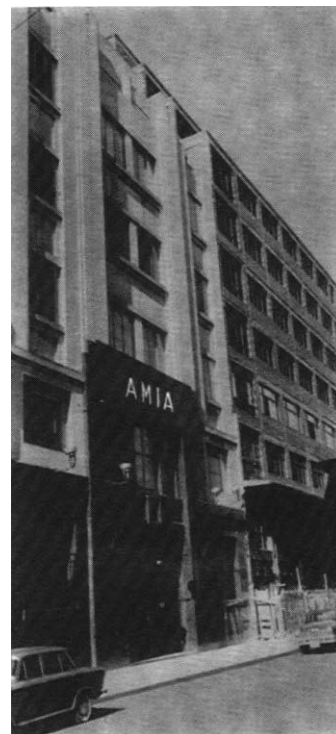
כתב העת *Principios* דגל ברעיון מרכזיותה של ישראל מול יהדות התפוצות כ"מולדת ישנה וחדשה", המובילה משימה של "חינוך מחדש ליצרנות" בקרב גלי העולים "חסרי הצורה, המפורקים מבחינה מוסרית וגופנית כאחד".³⁷ הוא הוביל בקהילות ערי השדה שבפנים ארגנטינה קו של הגנה על תפיסת קיבוץ הגלויות מתוך הנחה שישיראל "מתקנת ומנרמלת את האפיונים הפתולוגיים של הגולה". כנגד תפיסה של "מוות כעבדים" האופיינית לתקופת השואה, העלה

כינוס הקונגרס הציוני הכ"ד, שהתקיים בירושלים בחודש אפריל 1956, החריף העיתון את עמדתו בהציגו את הציונות כנתונה בפרשת דרכים של "התרופפות וקיפאון".⁴⁸ ד"ר קיבריק הלין על העדר מענה הולם של התנועה הציונית על המשבר שבו היא נתונה, ועל הכישלון לחולל רפורמה על בסיס "טוהר האידיאלים". תוצאות הקונגרס סימלו לדעתו "פשרה אופורטוניסטית".⁴⁹

במישור התאורטי וההצהרתי שיבח השבועון את הציונות של בן-גוריון, בציינו שציונות אמיתית חייבת להטיף לעלייה ולקיבוץ גלויות. אולם במישור המעשי העיתון האמין שאי אפשר להגשים את היעדים הללו בטווח הקצר, שכן הגשמת הציונות כרוכה בתהליך מתמשך. לא פלא אפוא שהמציאות היהודית תוארה במילים אלה: "אנו מחוברים אל הגלות כאלף חבלים שונים. אין אנו יכולים לנתקם באופן פתאומי".⁵⁰ בסיכומו של דבר צידדו הד"ר קיבריק ועיתונו MI בציונות, אך בה בעת שמרו על רעיון ההשתלבות בחברה הארגנטינאית. אפשר להבחין במגמה של חיפוש אחר סינתזה בין תפיסות ציוניות שונות, תוך שילוב גישה חלוצית-מגשימה מצד אחד וגישה רוחנית "תפוצתית" מצד שני.

כתב העת הספרותי דבר הזדהה עם הרצל, "בעל חזון גאוני" שאפשר את התחייה הרוחנית של העם היהודי. עם זאת, העורך ורביצקי לא ביטא הזדהות עם רעיון העלייה או החלוציות. הארגון הקהילתי "הבראיקה" העביר בביטאונו היוקרתי מסר של פרו-ציונות תפוצתית. אחד ממנהיגיה, מרקוס סאטאנובסקי (Satanowsky), התייחס בדבר בחיוב לתפיסת "הלאומיות הרוחנית" ופיזר שבחים לחלוצים שהתיישבו בקיבוצים, לאור "ההומניזם המקראי" שלהם ותרומתם ליצירת "יהודי חזק, חסר פחד, חופשי, מאושר ומוכן להקריב את עצמו למען שימור מורשתו חומרית והמוסרית".⁵¹ תפיסה זאת לא הוצגה כמועדפת או כפתרון לבעיות הקיומיות של העם היהודי ושל יהדות ארגנטינה. זיקתם של אנשי דבר לישראל הייתה מוסרית-רוחנית, בלי שמץ של ביטול הארגנטינאיות או כוונה לחסל את הגולה באמצעות קיבוץ גלויות.

העיתון LL לא דגל בציונות מגשימה במובן של חיסול הגולה. המסר המרכזי של כמה עיתונאית זו היה סולידריות מרבית עם מדינת ישראל, כולל תמיכה כלכלית למדינה הצעירה. העורך דוד אלנקווה הסכים עם עידוד העלייה של צעירים חלוציים תוך קריאה לחזק את החינוך הציוני בקרב חניכי תנועות הנוער, אולם מטרה זו לא הוצגה כיעד המרכזי של הציונות. אין כאן הזדהות עם פתרון לאומי במונחים של קיבוץ גלויות מוחלט.⁵² שאלת החלוציות משקפת את התלבטות העיתונות היהודית הלאומית ואת סתירותיה. מחד גיסא החלוצים הצעירים העולים לישראל ונלחמים בה להגנתה ול"הפרכת השממה" הוצגו כ"גיבורי הדרמה המפוארת" של ההיסטוריה היהודית המודרנית; מאידך גיסא רק מיעוט קטן מסוגל להגשים מטרה זאת.⁵³ המסר הרעיוני של העיתון היה שיש להשיג הרמוניה בין התמיכה בישראל ובין העבודה החינוכית-תרבותית להילחם בהתבוללות ו"למען חיוק החיים הקהילתיים בגולה". בה בעת העיתון סגנר על השתלבותם של היהודים בחברה הארגנטינאית.⁵⁴ העורך חשש שמא ישראל תנטוש את העם היהודי בתפוצות לנפשו ותשלים עם האשליה שהיא לבדה מסוגלת לשאת בעול המשך הקיום היהודי.⁵⁵ במהלך בקורו בישראל הצעירה בשנת 1952 התרשם דוד אלנקווה עמוקות

בניין הארגון הקהילתי המרכזי "אמיה", 1967

"רק במולדת שהוחזרה אלינו ניתן להשיג את הגאולה".⁴³ עם זאת ישראל היא ייעוד הגורל של היהודי הנרדף, של החלוץ המוכן למלא שליחות היסטורית ושל המנהיג הציוני החייב להראות את הדרך ולשמש מופת להמונים.⁴⁴ מבחינה זאת MI אימץ את התפיסה הציונית של דוד בן-גוריון.

במישור האידיאולוגי ההתלבטות הציונית הייתה "הגשמה עצמית או היעלמות", ומתן בכורה לרעיון קיבוץ הגלויות. למרות זאת רוב יהודי העולם לא מהירו לעלות, אם כי מציאות זאת לא הובילה לנטישת העלייה כמוקד עיסוק מרכזי ומהות הקיום של הציונות. מטרת הציונות בעידן מדינת ישראל היא לשמור על להט אידיאליסטי. פירוש הדבר הוא להשליט "טיהור אידיאולוגי" אף במחיר של צמצום מספר החברים בתנועה.⁴⁵ אידיאל החלוציות חייב להיות גורם מאחד, לשמש כחיל חלוץ המובנה ללא זיקה למפלגות פוליטיות.⁴⁶ השבועון MI אימץ אפוא קו ביקורתי כלפי המפלגות הציוניות בתפוצות וביקש לשמור על עמדות עצמאיות, תוך ראיית המציאות היהודית מפרספקטיבה אינטלקטואלית.

ערב קיומו של הקונגרס הציוני הכ"ג בירושלים בחודש יולי 1951 קרא MI לניסוח תכנית ציונית חדשה על בסיס עקרונות וכללי התנהגות חדשים, אך כשקריאתו לא נענתה הטיף עורך העיתון לשוב ל"ציונות אינטגרלית".⁴⁷ משמעות הדבר בפועל הייתה דחיית הפוליטיזציה של התנועה הציונית והפיכתה למכשיר כוח ותו לא, שאיננו מייחס משמעות לעקרונות רעיוניים. מצבה של התנועה הציונית באותן שנים תואר במונחים של משבר ובלבול. לקראת

הבונד ובצד התלהבותו מהקמת מדינה יהודית הטיפף להמשך הקיום היהודי בגולה ולחזוק תרבות האידיש.⁶⁴ לאחר מאי 1948 הוא גילה אהדה רבה לצינונות אך דחה כל ניסיון של ישראל להשליט את הלשון העברית ואת התפיסה הצינונית המגשימה בבתי הספר הקהילתיים. ההכרה בעברית כלשון לאומית לא יכולה לבוא על חשבון האידיש או במחיר של ויתור על החיים היהודיים בגולה.⁶⁵

השבועון *MI* הגדיר את ארגנטינה כ"ארץ בה שורר השלום והשגשוג" וגם כ"ביתנו, שנבחר מתוך רצון חופשי, מולדת בנינו".⁶⁶ ברור אפוא שהעיתון האמין בעתיד החיים הקהילתיים בארגנטינה. יתר על כן, לגבי דידו של עורכו "הקהילות היהודיות בגלות לא מתחלפות", והמטרה לקבץ את כולל יהודי העולם במולדתם ההיסטורית היא "תקווה רחוקה", ולעתה עתה היהודים יהיו אזרחים נאמנים למולדתם.⁶⁷ גם כתב העת *דבר* ביטא תפיסה דומה ואף מחמירה יותר, בניסוחו של גרצ'נון: "היהודי בארגנטינה הנו אדם חופשי"; "לא יחליף לעולם את מעמדו כארגנטינאי"; "ארגנטינה היא פלסטינה של היהודי (Israelita), הארץ המובטחת, במובן המילולי של המילה, היא ארץ החופש".⁶⁸ מטרות כתב העת *דבר* הוגדרה כ"ניסיון ליצור את הקשר העמוק ביותר האפשרי בין הארגנטינאי והיהודי" במובן של ישויות רוחניות נפרדות המחפשות הכרה הדדית, הזדהות והשתלבות.⁶⁹ לאון דוכובנה, מן המייצגים הבולטים של תפיסת *ההבראיקה*, ציין שרק חלק מן העם היהודי ישוב לארץ ישראל ויבנה בה מדינה המגלמת בתוכה את כל ההיסטוריה היהודית ומחדשת את ערכי המקרא. עבור היהודים שימשיכו להיות אזרחים מכובדים במדינתם, ישראל תהיה "מוקד להקרנה רוחנית שישמור על זיקתם למסורת, אשר מרכיביה הם עקרוניים לתרבויות של העמים בהם מתגוררים היהודים".⁷⁰

תפיסת "הפיצוי ההיסטורי" הוצגה לעיל בהקשר לראיית מרכזיותה של ישראל, אך היא רלוונטית גם לשאלת עתיד הקיום היהודי מחוץ למדינת ישראל. השבועון *MI* העלה דימוי של מדינת ישראל כמחוללת תמורה רדיקלית בחיים העם היהודי בעולם כולו. ישראל יצרה תחושה של כבוד, "הקרינה תחושה חדשה של גאווה ואמון עצמי".⁷¹ במילים אחרות, האמירה "עם חזוקה של המדינה היהודים מצברים את הקיום העצמי" (ההדגשה במקור, י.ג.) הייתה סיסמה מרכזית של העיתון.⁷² משמעותה של תמורה זו היא שינוי עמוק בדימויו של היהודי בעיני עצמו ובעיני החברה הארגנטינאית: לא עוד הפליט המסכן והנרדף, תוצר של הגטו, אלא "היהודי החדש" היודע להגן על עצמו ויכול להציג את עצמו בגאווה. "היהודי הגלותי" משתקף בראי הישראלי ומוצא דימוי שמעורר בו חזק וגאווה, תופעה המחזקת את מעמדו בארצות דמוקרטיות. המסקנה הברורה מתפיסה זו היא שיהדות ארגנטינה יכולה להכות שורשים במדינתה בזכות קיומה של מדינת ישראל. *MI* נתחייסה אל ארגנטינה וישראל כאל "שתי מולדות, הראשונה תובעת נאמנות פוליטית אך השנייה דורשת זיקה רגשית וסולידריות לאומית".⁷³

MI חיפש את שביל הזהב בין שני זרמים בצינונות: הצינונות המגשימה הדוגלת בקיבוץ גלויות ובחיסול הגולה, והצינונות התפוצצית המגניה על התחדשות החיים הקהילתיים בארצות חופשיות. לשם כך "יש צורך למצוא איזון בין ישראל לגולה".⁷⁴ הגולה הוגדרה כ"בעלת הברית העיקרית של ישראל", וישראל – כתנאי בל יעבור לקיומן

מדימויו של "היהודי החדש", החלוץ שהתמסר לכיבוש המדבר".⁵⁶ אך רושם חיובי זה מן הצינונות החלוצית לא הביא לקריאה מפורשת לעלייה המונית של יהודי ארגנטינה.

גם כתב העת *Principios* דבק בתפיסה כי יהודי ארגנטינה הם "חלק אינטגרלי של הקהילה האזרחית, ונאמן למולדת הארגנטינאית" לצד סולידריות מוסרית וחומרית עם "התחיה הלאומית בארץ המקראית של אבותינו".⁵⁷ מצד אחד העיתון הטיפף לנאמנות מוחלטת כלפי ארגנטינה, ומצד שני קבע ש"ההגשמה עצמית הצינונית היא צו השעה", והיא חייבת להתבטא במעשים מוחשיים כגון "לימוד הלשון העברית, הזדהות עם רעיון קיבוץ הגלויות, תמיכה כספית כנה ומשמעותית, השתתפות ישירה בכלל המישרים, כמו השקעת הון בישראל או הכנה ראשונית לקראת העלייה וההגשמה של צעירים ומבוגרים כאחד".⁵⁸

מטבע הדברים העיתונות באידיש הבליטה את השניות הזאת, הרואה בחיוב את תנועות הנוער החלוציות המעודדות עלייה לקיבוצים, אך מביעה חשש מפני עקירת התרבות היהודית בגולה. העיתונאי הבולט ביומן *די אידישע צייטונג*, שמואל רוז'אנסקי, הזדהה עם הנוער האידאליסטי והתנגד ל"פסיכוזה העממית" של הורים רבים נגד עליית ילדיהם. עם זאת, העלייה איננה העיקרון המרכזי שיש לטפח בגולה. לדידו מטרת הצינונות צריכה להיות מעבר לעליית נוער חלוצי ופליטים – חיווק הקיום היהודי בגולה.⁵⁹ לסיכום, העיתונים בספרדית הציגו תפיסה דומה מאוד והבחינו בין תמיכה עקרונית ברעיונות העלייה לבין ההגשמה החלוצית. במקביל גברה התפיסה של השתלבות בחברה הארגנטינאית כחברה אזרחית המעניקה שוויון זכויות ליהודים. מנגד, היומונים האידיים הציגו גישה תפוצצית מובהקת ודגלו בלגיטימציה ברורה לחיים הקהילתיים על בסיס טיפוח תרבות עממית והעמקת הזיקה אל האידיש.

עתיד הקיום היהודי במדינות המערב ואופי המאבק בהתבוללות

העיתונות באידיש הבליטה את מגמת ההשתלבות של יהודי ארגנטינה בסביבתם, תוך הליכה על חבל דק המפריד בין שמירה על ייחוד והשלמה עם תביעות הטמיעה של החברה הארגנטינאית. הקמת מדינת ישראל נתנה תוקף לשמירה על זהות כפולה והעלתה את התקווה כי בעזרתה יזכו יהודי ארגנטינה ללגיטימציה כקבוצה בעלת אפיונים תרבותיים ייחודיים. זה הרקע להתלהבות שגילתה עיתונות זו ממדינת ישראל בשנת תש"ח, אשר לוותה בהצגת יהודי ארגנטינה כאזרחים נאמנים של המולדת הארגנטינאית "המארכת אותם בצורה כה יפה".⁶⁰ הסופר הידוע יעקב בוטוואנסקי הציג גישה של "מאבק למען המשך הקיום היהודי בא"י ובכול מקום בעולם".⁶¹ הוא היה חסיד בולט של תרבות האידיש בארגנטינה, כחלק מהשקפת עולם הדוגלת באימוץ זהות כפולה ובמתן לגיטימציה לחיים היהודיים בגולה.⁶² הוא סבר שאין סיכויים רבים לעלייתה של ולו חלק קטן מיהדות יבשת אמריקה לישראל, ועל כן המשמיה הראשונה היא המאבק להמשך הקיום היהודי ונגד ההתבוללות.⁶³

היומן *די אידישע צייטונג* השתלב במגמה זו של טיפוח לגיטימציה לחיים היהודיים בגולה. בלט בקו זה העיתונאי שמואל רוז'אנסקי במדרור היומי "שטריכען", שבו גילה את אהדתו לתנועת

פרגמטי יותר ובטוח הקצר והנחה המשותפת של כל העיתונים הייתה שרוב יהודי המערב ובמיוחד יהודי ארגנטינה יימנעו מלעלות לישראל. לכן המשימה החשובה היא לחזק את החיים הקהילתיים בעולם. ב"שורה התחתונה" המסר היה ציונות תפוצתית, תוך הבלטת הצרכים הרוחניים של יהדות ארגנטינה. מרכזיותה של ישראל הייתה נחוצה לשמירת הזהות הלאומית, וכדי לשנות את תדמיתו של "היהודי הגלותי" בעיני עצמו ובעיני החברה הארגנטינאית. כתבי עת אחרים, כגון *דבר* ו-*Comentario*, שהגנו מלכתחילה על השקפת עולם תפוצתית, התמקדו בחיבור בין מרכזיותה הרוחנית של ישראל לבין המשך הקיום היהודי בארצות דמוקרטיות תוך השמטת או החלשת העלייה, קיבוץ הגלויות והחלוציות.

אל מול העיתונות בלשון הספרדית נקטו שני היומנים באידיש קו רעיוני ברור ולפיו העם היהודי קודם למדינה היהודית, והתרבות העממית חשובה לעתידו. ההגנה על הלשון ותרבות האידיש קבעה אפוא מלכתחילה רף ציוני נמוך וטשטשה מראש את השיח ההצהרתי הציוני רחני.

למרות הבדלי ההשקפה בין הגישות התקיים מכתה משותף מהותי ביניהן: החיפוש אחר מתן לגיטימציה ל"זהותו הכפולה" של היהודי הארגנטינאי, והבלטת חשיבות השתלבות של היהודים בחברה האזרחית. מבחינה זאת ראוי להגדיר את העיתונות באותן שנים כראי ללבטי המנהיגות היהודית הקהילתית ולסתיירות בשיח הציבורי ובהלכי הרוח הרעיוניים. אמנם דוד בן-גוריון שימש מסגרת התייחסות עבור האליטות הקהילתיות, אולם הקו המשותף של העיתונות הקהילתית היה לחפש סינתזה ברוח נחום גולדמן, תוך הדגשה שההתבוללות היא הדאגה העיקרית של יהדות ארגנטינה, ועל כן האתגר הגדול טמון בחיזוק העבודה התרבותית-חינוכית.

בעקבות ההבחנה הקונצפטואלית של גדעון שמעוני בין שני סוגים של תפיסת מרכזיותה של ישראל בעיני יהודי התפוצות אפשר לומר שמבחינה רעיונית העיתונות היהודית באותן שנים משקפת ניסיון לשלב את שתי המשמעויות של המושג מרכזיותה של ישראל: המרכזיות "הנסיבתית" מחד גיסא, האופיינית לחיים הקהילתיים במדינות דמוקרטיות דוברות אנגלית; והמרכזיות "המהותית" האופיינית יותר לחיים קהילתיים בארצות בהן היהודים חשים מצוקה קיומית מאידך גיסא.⁸⁰ המרכזיות "הנסיבתית" מתאימה לתפוצות חופשיות, והמרכזיות "המהותית" מבליטה את הדאגה לעתיד החיים היהודיים ומציגה גישה יותר "ישראלוצנטרית". במילים אחרות, הנטייה הטבעית של המחשבה הציבורית היהודית כפי שהיא משקפת בעיתונות היהודית בארגנטינה לאחר השואה הייתה לעודד השתלבות בחברה הארגנטינאית תוך אימוץ גישה ציונית "תפוצתית", הכוונה

של קהילות יהודיות בעולם. ללא מדינת ישראל אין סיכוי להמשכיות יהודית בגולה, אך בו בזמן בלי תמיכת הגולה בישראל המדינה הצעירה לא הייתה מסוגלת לקלוט את העלייה ההמונית הזורמת אליה, "להפריח את השממה" ולהשיג את השלום.⁷⁵

העיתון *LL* עודד את הדו־שיח בין ישראל לגולה. ישראל היא מקור "ההתחדשות ביהדות", ועליה להשיג איזון בין הצורך בתמיכה כלכלית לבין צורך קיומי לא פחות של העם היהודי לקבל תמיכה רוחנית מהמדינה היהודית כדי להילחם בהתבוללות. על כן העורך דוד אלנקווה הטיף לקונגרס הציוני הכ"ג שיש להתמודד עם "המשבר הפוקד את התנועה הציונית" באמצעות חיזוק התודעה הלאומית בגולה.⁷⁶ לאור "עליבותם" של החיים היהודיים בגולה תלה אלנקווה תקוות בתרומתה הרוחנית של המדינה לצורך הבטחת עתיד הקיום היהודי בעולם.⁷⁷ בחודש מארס 1956 התמנה נסים אלנקווה, בנו של דוד, מייסד העיתון, למנהל המערכת והוביל קו ציוני פעיל יותר, קרוב יותר לתפיסה המגשימה נוסח בן-גוריון. מקסימו יאגופסקי מונה לחבר המערכת ולעורכו הספרותי של העיתון.

יאגופסקי דגל ב"הרמוניה חדשה" ביחסים בין ישראל לעם היהודי, המבוססת על מטרה ברורה של חיזוק החיים הקהילתיים בתפוצות. תפיסה זאת הוצגה בכתב העת *Comentario* והשתקפה מאוחר יותר גם בעיתון *LL*. לפי תפיסתו לגולה יש זכות מהותית להמשיך להתקיים באורח אוטונומי ולא רק כמאגר אנושי וכלכלי לרשות "מולדת האם הרוחנית". יאגופסקי ייצג גם ב-*LL* קו רעיוני שהושפע מאחד העם, דבר שבלט במיוחד בגיליון שהוקדש לחגיגות מאה שנות הולדתו של אחד העם, בספטמבר 1956. הוא דגל בצורך לשלב תפיסה הרצליאנית-פוליטית עם ציונות רוחנית נוסח אחד העם.⁷⁸

העיתונות היהודית שזוהתה עם המחנה הציוני או הליברלי פרו-ציוני הביעה עמדות דו־ערכיות בסוגיית עתיד הקיום היהודי בתפוצות. גם העיתון *Principios* שיקף אמביוולנטיות זאת. מצד אחד ציין שיתכן ש"אנו רושמים את הדפים הסופיים בתולדות הגלות", ומצד שני אמר שצריך לחזק את מוסדות הקהילה המקומיים במקביל להגברת התרומות לקרן היסוד.⁷⁹

מסקנות

בשנים 1947-1956 העבירה העיתונות היהודית בארגנטינה מסרים סותרים בנוגע למשמעות הציונות לאחר קום מדינת ישראל. עיתונים כגון *MI*, *LL*, *Principios*, *Arajim* ו-*Jerusalem* הזדהו עם גישה ציונית שאימצה את מרכזיותה הרוחנית של ישראל, הכירה בחשיבות תהליך קיבוץ הגלויות, ועודדה עלייה לארץ וחלוציות. במישור

5. ראשי תיבות של Asociación Mutual Israelita Argentina: איגוד משותף ליהודי ארגנטינה, בתרגום מילולי. מבחינה היסטורית מדובר במסד היהודי האשכנזי של העיר בואנוס איירס, אשר הפך בשנות הארבעים של המאה העשרים לארגון קהילתי ארצי.
6. ועד הקהילות היה ניסיון לאגד את כל הקהילות היהודיות בארגנטינה ולהבטיח ייצוג הולם בפני הממשל הקהילתי המרכזי. שלטה בו העיר בואנוס איירס ועל כן הארגון עמד תמיד בצלה של אמיא.
7. על פי נאומיהם של מנהיגי ועד הקהילות, חוסה ונטורה ושמואל רבינוביץ' (שהיה גם נשיא אמיא) בשתי הוועידות הראשונות של הארגון. ראו גולדשטיין, **השפעתן של מדינת ישראל ושל הסוכנות היהודית**, עמ' 95.
8. על יהדות ארגנטינה ומוסדותיה הקהילתיים ראו חיים אבני, **יהדות ארגנטינה, מעמדה החברתי ודמותה הארגונית**, ירושלים, משרד החינוך והתרבות, 1972. על התפתחות מערכת החינוך היהודי בהקשר של חברת הרוב ראו הנ"ל, **אמנציפציה וחינוך יהודי: מאה שנות ניסיונה של יהדות ארגנטינה 1884-1984**, ירושלים, מרכז זלמן שזר, תשמ"ו.
9. ראו על כך בהרחבה: גולדשטיין, **השפעתן של מדינת ישראל ושל הסוכנות היהודית**, עמ' 77-100.
10. ההבראיקה נוסדה בשנת 1926 ומשכה את מיטב אנשי הרוח היהודיים בבואנוס איירס. משך השנים הפכה למרכז תרבות וספורט של המעמד הבינוני היהודי.
11. American Jewish Committee: הוועד היהודי האמריקני, נוסד בארצות הברית בשנת 1906.
12. Organización Sionista Argentina
13. הפדרציה הציונית נוסדה בשנת 1913 והפכה במהרה לאיגוד הציוני הארצי שייצג את יהדות ארגנטינה בפני הקונגרס הציוני העולמי. עם זאת, משך השנים היא הכפה למפלגה ציונית המזוהה עם הזרם של הציונים הכלליים, שעמדה בתחרות עם מפלגות שמאל ציוניות, כגון פועלי ציון ופועלי ציון שמאל. ראו: ס. שנקולבסקי-קרול, **התנועה הציונית והמפלגות הציוניות בארגנטינה, 1935-1948**, ירושלים, הוצאת מאגנס והספרייה הציונית, תשנ"ו 1996, עמ' 63-40.
14. שם, עמ' 24-28.
15. המושג "מולדת אם" היה נפוץ בדרום אמריקה באותן שנים (Madre patria), ומצביע על זיקה לגיטימית של מהגרים לארץ המוצא שלהם. במקור המושג התייחס למהגרים הספרדים. ראו על כך בעבודת הדוקטור שלי, שם, עמ' 264-272, ובספרו של רענן ריין (2002), **ארגנטינה, ישראל והיהודים**, תל-אביב, הוצאת אוניברסיטת תל-אביב, תשס"ב (2002), עמ' 68-74.
16. ריין, שם, בעיקר עמ' 80-81.
17. גולדשטיין, **השפעתן של מדינת ישראל ושל הסוכנות היהודית**, עמ' 81-82.
18. **די אידישע צייטונג** (להלן: אצ), 2.11.1947, מאמר מערכת בעמ' 10. גם 26.11.1947, עמ' 4, מאמר מערכת ובו קריאה לממשלת ארגנטינה להצביע בעד הצעת החלוקה באו"ם.
19. אצ, 9.4.1948, מאמר מערכת בעמ' 6; 25.4.1948, מאמר מערכת בעמ' 8; 9.5.1948, מאמר מערכת בעמ' 6.
20. אצ, 15.5.1948, מאמר מערכת בעמ' 6 ו-12.
21. **די פרעסע** (להלן: דפ), 28.11.1947, מאמר מערכת בעמ' 1; 29.11.1947, מאמר מערכת בעמ' 1; 30.11.1947, מאמר מערכת בעמ' 1.
22. דפ, 3.12.1947, מאמר מערכת בעמ' 1; 6.12.1947, מאמר מערכת בעמ' 1. 8.4.1948, מאמר מערכת בעמ' 1.
23. דפ, 15.5.1948, מאמר מערכת בעמ' 1.
24. דפ, 19.11.1947, מאמר מערכת בעמ' 1. 6.4.1948, מאמר מערכת בעמ' 1.
25. **MI**, 14.2.1948, עמ' 3.
26. שם, מאמרי מערכת בעמ' 3 בתאריכים: 6.12.1947; 20.12.1947. 22.5.1948.
27. שם, 6.12.1947, עמ' 3.
28. שם, 2.7.1949, עמ' 3. על נאצר ומשבר סואץ ראו בתאריך 18.10.1956, עמ' 1 ו-3; וגם ב-24.10.1956, עמ' 1.
29. **דבר**, גיליון מס' 15 (דצמבר 1947-ינואר 1948), עמ' 5-8.
30. שם, גיליון מס' 17 (מאי 1948), עמ' 3-6.

לחיים הקהילתיים בארצות המערב ולעבודה ציונית בשני מסלולים מקבילים: עלייה חלוצית מצד אחד וחזיקו עבודת ההווה תוך הבלטת הממד התרבותי-חינוכי. מגמה זו התבססה על ההנחה שמובטח עתידם של החיים הקהילתיים היהודיים בארגנטינה ועל ראיית העלייה כהכרעה אישית המאמצת על ידי מיעוט קטן יחסית. ניכרת כאן גישה מערבית המטיפה לטיפוח האזרחות וזיקה לחברה האזרחית לצד העמקת ההזדהות עם מדינת ישראל והסולידריות עם מצוקותיה. עם זאת אין להכחיש שבכוב העיתונים שנסקרו בולטת תחושת הנחיתות היהודית ה"גלותית" לעומת העליונות העקרונית של מדינת היהודים. לכן לא הוצעו ריבוי מרכזים ולא אפשרות של התפתחות מרכז יהודי קהילתי חזק ביבשת אמריקה (בעיקר בצפון אמריקה) שיתחרה עם ישראל.

ככל שמתרחקים מהשוואה ומהאירוע המכונן של הקמת מדינת ישראל בולטת המגמה של חיפוש אחר סינתזה ציונית שבה המרכיב ה"מהותי" של הציונות נעשה שטחי והצהרתי יותר. הציונות שהשתקפה בעיתונות היהודית בארגנטינה בשנים 1947-1956 אופיינית למדינה דרום אמריקנית המנסה להשתחרר מדימויי העבר ומתקרבת אל מדינות המערב, למרות מדיניות "העמדה השלישית" של הנשיא פרוץ שניסה לשמור על נייטרליות לאור המלחמה הקרה בין שני הגושים הגדולים בעולם, הקומוניסטי והמערבי הקפיטליסטי. דומה כי התפיסה הציונית של נחום גולדמן התאימה ליהדות המאורגנת בארגנטינה יותר מזו של דוד בן-גוריון. ברם, ניתוח שיטתי של העיתונות היהודית בארגנטינה בשנים 1947-1956 מגלה תמונה מורכבת ביחס לציונות ולמדינת ישראל, הנעה לכיוון של גישה תפוצתית אמריקנית, אם כי בלי לאמץ גישה כזאת לחלוטין ותוך שמירה על איזון מול תפיסת הציונות החלוצית המגשימה.

הערות

- מאמר זה הוא גרסה מורחבת ומעודכנת של מאמר שפורסם בספרדית: Iosi J. Goldstein, "El periodismo judío en castellano en la Argentina, 1948-1956. Sus posturas con respecto al Sionismo e Israel", *Judaica Latinoamericana – Estudios Histórico-Sociales*, Vol. III, Jerusalem, Editorial Magnes, 1997, pp. 303-318
1. המושג "מחשבה ציבורית יהודית" מופיע כציר מרכזי בעבודתו של פרופ' יוסף גורני, **החיפוש אחר הזהות הלאומית – מקומה של מדינת ישראל במחשבה היהודית הציבורית בשנים 1945-1987**, תל-אביב, עם עובד, 1990 (להלן: גורני, **החיפוש**). ראו במבוא, עמ' 11-12.
2. על כך ראו יוסף ת. גולדשטיין, **השפעתן של מדינת ישראל ושל הסוכנות היהודית על החיים הקהילתיים בארגנטינה ובאורוגוואי, 1948-1958**, חיבור לקבלת תואר דוקטור, אוניברסיטה העברית בירושלים, 1993, עמ' 14-54 (להלן: גולדשטיין, **השפעתן של מדינת ישראל ושל הסוכנות היהודית**). כמו כן ראו ספרו של גורני, **החיפוש**, במיוחד אחרית דבר, עמ' 342-325.
3. Y. Goldstein, "Israel in Jewish Communal Life – South America", in E. Ben-Rafael, Y. Gorny and Y. Ro'i, *Contemporary Jewries: Convergence and Divergence*, Leiden-Boston, Brill, 2003, pp. 291-305
4. ע. א. שמלץ וס. דלה פרגולה, **הדימויגראפיה של יהודי ארגנטינה וארצות אחרות באמריקה הלטינית**, תל-אביב, 1974. ראו גם: "המסה המכרעת: קווים לדיקונה הדימוגראפיה של יהדות אמריקה הלטינית", מאמר מערכת של כתב העת **תפוצות ישראל** של הוועד היהודי האמריקני בישראל, שפורסם בחוברת מיוחדת אשר הוקדשה ליהדות אמריקה הלטינית, כג, 2, קיץ 1985, עמ' 62-71.

31. שם, גיליון מיוחד (דצמבר 1948), עמ' 9-10.
32. שם, סזר טיימפּוּ, גיליון דצמבר 1948, עמ' 359-361. גרצ'ונוף, גיליון מס' 21 (מארס 1949), עמ' 48-60.
33. *LL*, 5.12.1947, עמ' 537; 16.1.1948, עמ' 1; 21.5.1948, עמ' 194-193.
34. שם, 19.8.1949, מאמר מערכת.
35. שם, 14.4.1950, מאמר מערכת.
36. שם, 8.7.1949, מאמר מערכת; 29.5.1952, מאמר מערכת.
37. *Principios*, 20.7.1951, עמ' 3.
38. שם, 20.9.1950, עמ' 3; 30.5.1951, עמ' 3.
39. *Arajim*, גיליון ספטמבר 1950.
40. *Jerusalem*, גיליון מס' 1, ינואר-פברואר 1953, עמ' 3-4.
41. *Comentario*, גיליון מס' 1, אוקטובר-דצמבר 1953, עמ' 58-64.
42. *MI*, 18.9.1948, עמ' 3.
43. שם, 26.3.1949, עמ' 3; 9.4.1949, עמ' 3.
44. שם, 9.12.1950, עמ' 3; 23.12.1950, עמ' 3.
45. שם, 9.12.1950, עמ' 3.
46. שם, 17.9.1949, עמ' 3.
47. שם, 14.7.1951, עמ' 3; 4.8.1951, עמ' 3.
48. שם, 21.4.1956, עמ' 3.
49. שם, 28.4.1956, עמ' 3.
50. שם, 27.2.1954, עמ' 3.
51. *דבר*, גיליון מס' 43-44, נובמבר 1952-פברואר 1953, עמ' 98-115; ובגיליון מס' 54, ספטמבר-אוקטובר 1954, עמ' 24-55.
52. *LL*, 11.5.1948, מאמר מערכת; 31.12.1948, עמ' 547-548.
53. שם, 10.6.1949, מאמר מערכת.
54. שם, 21.12.1951, עמ' 653; ומאמרי מערכת בגיליונות 24.4.1953, 29.5.1953.
55. שם, 25.4.1952, עמ' 7 ו-74.
56. שם, 28.11.1952, מאמר מערכת.
57. *Principios*, 20.9.1950, עמ' 3.
58. שם, 20.8.1951, עמ' 3; 30.9.1951, עמ' 3.
59. **אצ**, 21.1.1949, עמ' 5; 16.7.1950, עמ' 5; 14.8.1951, עמ' 5; 28.1.1949, עמ' 5. 6.3.1949, עמ' 7; 19.7.1950, עמ' 5.
60. שם, מאמר מערכת בעמ' 6.
61. **דפ**, 31.12.1947, מאמר מערכת בעמ' 1 וגם מאמר של בוטושאנסקי בעמ' 10 (הסוף בעמ' 2).
62. שם, 31.12.1951, מאמר מערכת בעמ' 1 לרגל חגיגות שנת ה-35 לעיתון.
63. שם, 19.9.1952, י. באטשאנסקי, "דאס יידישע לעבן אין יאר התשי"ב", עמ' 9.
64. **אצ**, 9.11.1947, ש. רוז'אנסקי, "דער יובל פון בונד", עמ' 9 ועמ' 13. ראו גם 30.11.1947, עמ' 11.
65. שם, 21.1.1949, עמ' 5. 16.7.1950, עמ' 5. 14.8.1951, עמ' 5.
66. *MI*, 5.6.1948, עמ' 3.
67. שם, 17.7.1948, עמ' 3.
68. **דבר**, גיליון מס' 38-39, ינואר-אפריל 1952, עמ' 31-46.
69. שם, גיליון מיוחד, דצמבר 1948, עמ' 9-10.
70. שם, עמ' 17-34. הציטוט בעמ' 33.
71. *MI*, 14.8.1948, עמ' 3.
72. שם, 8.8.1953, עמ' 3; 15.8.1953, עמ' 3.
73. שם, 30.7.1949, עמ' 3.
74. שם, 24.1.1953, עמ' 3.
75. שם, 3.4.1954, עמ' 3.
76. *LL*, 10.8.1951, מאמר מערכת.
77. שם, 21.12.1951, 25.4.1952, 26.8.1955, מאמרי מערכת.
78. שם, 20.4.1956, 21.9.1956, מאמרי מערכת.
79. *Principios*, 30.8.1954, עמ' 3.
80. ג. שמעוני, "שתי תפישות של מרכזיות ישראל", **גשר** – כתב עת לעניינים יהודיים, 118, סתיו תשמ"ט, 1988, עמ' 17-26.